

באר הגולה

מנחה מתפלל ערבית שתיים ואומר אשרי קודם תפלה שהיא תשלומין לתפלת המנחה (וע"ל סיוון ק"ט).

א נרכות ז' /
ב שנת ל"ה /
ג ר' יונה שס /
נרכות.

הלכות קריאת שמע ותפלה של ערבית

רלה זמן קריאת שמע של ערבית. וכו' ד' סעיפים

א א (א) זמן קריאת שמע בלילה משעת יציאת ב (ב) שלשה כוכבים ג (ג) קטנים (ד) ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלכו ואם קראה קודם

ביאורי הגר"א

וכ"פ כל הנלוים: (ב) שלשה כוכבים וכו' ענה"ג וכן אמרו זירושלמי נר"ש נרכות שס לענין ק"ש: (ג) קטנים. ע"ש וי"א: (ד) ואם (הוא) כוכב. דספק לאוריתא הוא וזירי שס ספק קרא ספק לא קרא והוה נשועי ון הדל הקורא קודם לכן לא יצא י"א וקודם לכן לאו ספק הוא ולת אורת נר"ך לקרות הד"ל ספק קרא ספק לא

רלה (א) זמן כוכבים ונתינתא שס וכח"ל כוכבים ור"י נר"ך נתינתא וע"ג דנתינתא נתינתא ר"י היינו אסיפא עד סוף כוכבים וכח"ל רישא כוכב ולף לתי רשון גם ר"י הוא לזל כחכמים פשיטא דל"כ ה"ל לרנן לפלוני גם ארישא ועי רש"י שס נתינתא ד"ה עד סוף כוכבים כל הפוסקים לנד ר"ת וכנר חלקו עליו כל הפוסקים

ברכת אליהו

הזמן — פליגי חכמים, וסברי עד חצות. אבל ארישא — „מאימתי קורין וכו'“ — לא פליגי. ועיין רש"י שם במתני „ב א ד"ה עד סוף, וז"ל: שליש הלילה וכו' ומקמי הכי לאו זמן שכיבה לפיכך הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו וכו' ולפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך וכו'. הרי דרש"י סובר, דחכמים מודים לר' אליעזר — „מאימתי קורין וכו'“. וכ"כ כל הפוסקים לנד ר"ת — הובא בתוס' שם ד"ה מאימתי וברא"ש שם פ"א ס"א — הסובר דלפי מאי דקיי"ל בסימן רל"ג סק"ו בתפלת מנחה דעביד כמר עביד דעביד כמר עביד, יוכל להתפלל ערבית מפלג המנחה הו"ה לק"ש. וכבר חלקו עליו כל הפוסקים וכ"פ כל הגאונים.

רלה (א) מתני' וברייתא בברכות ב. דתנן שם בעמוד א: מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים עד חצות. ובברייתא שם בעמוד ב: מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות דברי רבי מאיר וחכמים אומרים משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים. ור"י באידך ברייתא, דאיתא שם: מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות (היינו בין השמשות ספק יום ספק לילה וכיון דספק הוא קדש היום מספק — רש"י) דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר משעה שהכהנים מטהרים לאכול בתרומתן וכו'. והע"ג דבמתני' הג"ל מסיים: דברי ר' אליעזר. ומשמע דחכמים פליגי עליה. היינו אסיפא — „עד סוף האשמורה הראשונה“. בדוה פליגי חכמים ואמרי עד חצות. אבל הרישא דתנאי „משעה שהכהנים וכו'“, אתיא גם לחכמים. ובמש"ש ג א. דהגמ' הקשתה מר' אליעזר דמתני' הג"ל על ר' אליעזר דברייתא הג"ל דאמר „משעה שקדש היום“. ומשני: תרי תנאי ואליבא דר' אליעזר. ואבי"א רישא לאו ר' אליעזר היא (והא דתנאי דברי ר' אליעזר אסוף הזמן קאי דקאמר עד סוף האשמורה הראשונה ופליגי רבנן עליה ואמרי עד חצות — רש"י). הרי דליתרוץ השני של הגמ' הרישא של המשנה אזלה כרבנן. ואף לתי' ראשון של הגמ', הרישא הוא גם אליבא ר' אליעזר. [והא דמשני תרי תנאי אליבא דר' אליעזר היינו משום דדוחק בעיניה לומר דסיפא עד סוף כוכבים ר' אליעזר לא יהיה קאי רק אסיפא ולא ארישא דמאימתי כוכב — ד"א]. אבל כחכמים פשיטא דרישא של המשנה אזלא כוותיהו. דאלי"כ הי"ל לרבנן לפלוני גם ארישא. דהרי בסיפא תנו: וחכמים אומרים עד חצות. ומ' דדוקא אסיפא — לענין סוף

(ב) עכא"ה סק"ב שציין לשבת ל"ה. ושם בעמוד ב' איתא לענין שבת: כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה. וכן אמרו בירושלמי כריש ברכות שם לענין קריאת שמע. דאיתא שם בפ"א ה"א: רבי פנחס בשם רבי אבא בר פפא כוכב אחד ודאי יום. שנים ספק לילה. שלשה ודאי לילה, עכ"ל.

(ג) עפ"י סק"א ומ"א סק"א שכתבו, דמן הדין סגי בכוכבים בינונים אלא שאין אנו בקיאים לכן בעינן קטנים. וסיים הט"ז: ובסי' תקס"ב לענין הענית כתב רמ"א בינונים וצ"ל דבתענית לא הטרחהו כולי האי. [ועיין ש"ע"ת סק"א]. (ד) דספק דאורייתא הוא. ובירושלמי ברכות פ"א סק"א: ספק קרא ספק לא קרא נשמעני' מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו וקודם לכן לאו ספק הוא ואת אמרת צריך לקרות (דצריך לחזור ולקרותה בזמנה דהא לא יצא ידי חובתו תנאי — פני משה) הדא אמרה ספק קרא ספק לא קרא צריך לקרות. וי"ש המחבר: ואם קראה קודם לכן חוזר וקורא כו'.